

Stichting Oecumenische Vieringen Eindhoven (SOVE)

Aarde, werk van onze handen?

Zaterdag 1 november 2014 18.30 uur

Toespraak:

Rijkdom in onze aarde: bron voor ontwikkeling en conflict: Olie in Zuid-Soedan

Vanavond wil ik u graag meenemen in het verhaal dat de vondst van olie heeft gespeeld in de geschiedenis van Zuid-Soedan, en hoe het tot op de dag vandaag vooral een negatieve impact heeft op de bevolking van het land. Met name op de levens van de mensen die er het dichtstbij wonen, en daardoor het verst van een vredige samenleving zijn af komen te staan. Olierijkdom wordt wel eens een vloek genoemd voor ontwikkelingslanden. Dat is het natuurlijk niet. Het zou een bron van ontwikkeling, veiligheid en vrede kunnen zijn. Het grote probleem is, dat het vooral in de verkeerde handen terecht komt. Dat is ook het geval in Zuid-Soedan.

Olie werd in de jaren '50 ontdekt in het toenmalige Soedan, dat net onafhankelijk was geworden van de Engelse overheerser. Vooral in het zuiden van het land waren de verwachtingen groot. Echter, het Soedan dat onafhankelijk was geworden, was dan wel het grootste land van Afrika, maar een eenheid onder de bevolking was er totaal niet. Binnen de enorm lange grenzen, leefden tientallen verschillende bevolkingsgroepen die verschillende talen spraken en verschillende godsdiensten aanhingen. De macht was geconcentreerd bij een kleine elite-groep in Khartoum. Alle bevolkingsgroepen in de periferie van het land werden uitgesloten van machtsdeling en ontwikkeling. Al vlak voor de onafhankelijkheid kwamen inwoners in het zuiden in opstand. Deze eerste burgeroorlog zou tot 1972 duren. Na een vredesakkoord werd het zuiden deling in macht en ontwikkeling beloofd. Dit werd echter niet waargemaakt: sterker nog, repressie op het zuiden nam toe, islamitische wetgeving zou worden ingevoerd terwijl slechts enkelen in het zuiden moslim waren, en informatie over de ontwikkeling van de oliegebieden werd niet gedeeld. De vrede was dus maar van korte duur en in 1983 kwam een groep soldaten in het zuiden in opstand tegen het centrale gezag in Khartoum. Enkelen van de hoofdrolspelers van die tijd, voeren op dit moment een strijd met elkaar in het onafhankelijke Zuid-Soedan. Maar daarover later meer.

De eerste olie maatschappij actief in Soedan was een Amerikaanse (Chevron). Deze verliet het land nadat er medewerkers waren ontvoerd. De olievelden werden namelijk de grootste brandhaarden in de tweede burgeroorlog. Het geld dat Khartoum verdiende met het afsluiten van contracten met oliebedrijven, werd gelijk geïnvesteerd in de oorlog tegen de zuidelijke rebellen. Daarom wilden deze de industrie plat leggen – of er zelf direct aan gaan verdienen. De bedrijven die actief waren in de oorlog waren met name Chinese en

Maleisische, maar ook twee Europese.¹ De velden waar zij naar olie zochten, of de olie uit de grond pompten, waren zwaar gemilitariseerd. De bevolking in deze gebieden werden door deze legereenheden met grof geweld verjaagd, zelfs door gerichte bombardementen. In die tijd is ook PAX (toen nog Pax Christi) actief geworden in Soedan. In samenwerking met de lokale kerken brachten PAX en andere Europese organisaties de verhalen van deze oorlog naar buiten. Aan de oliebedrijven werd gevraagd of zij hun werk wilden stilleggen totdat er een vredesakkoord zou zijn bereikt. Dit was compleet aan dovemansoren gericht. De bedrijven hielden vol dat zij in onbevolkte gebieden werkten, en niks met de oorlog te maken hadden. De waarheid was, dat zij enorm lucratieve contracten hadden afgesloten met Khartoum en zo snel mogelijk de olie wilden pompen. Zij namen geen enkele verantwoordelijkheid voor het feit dat hun business partner (de regering in Khartoum) inwoners gewelddadig verjaagde en doodde. Hierbij zijn minimaal 200.000 mensen omgekomen. (Dit is aandachtspunt geweest van PAX' werk in Soedan/Zuid-Soedan; naar aanleiding van een rapport² over 1 van de specifieke oliegebieden, waar een Zweeds bedrijf de grootste investeerder was, is de Zweedse openbaar aanklager in 2010 een strafrechtelijk onderzoek gestart naar het verband tussen de oliewinning en de burgeroorlog. Dit loopt nog steeds.)

Bij het vredesverdrag tussen de regering in de rebellen in 2005 werd afgesproken dat de slachtoffers van de 'olie-oorlogen' gecompenseerd zouden worden. De periode 2005-2011 was een overgangperiode, waarna het zuiden van Soedan zou mogen stemmen over onafhankelijkheid, en dat was het enige dat de zuidelijke regering interesseerde; de focus lag op het versterken van de eigen machtsbasis en het kopen van loyaliteit van de verschillende zuidelijke militieën. Er kwam geen compensatie voor de slachtoffers, noch ontwikkeling in de gebieden. Bovendien was er geen controle op hoe de bedrijven hun werk uitvoerden. Dit was er onder Khartoum nooit geweest, en de zuidelijke regering had de ervaring niet.

In juli 2011 werd Zuid-Soedan onafhankelijk. Dit betekende zeker verbeteringen: de grondwet zegt duidelijk dat de olie van alle inwoners van Zuid-Soedan is, dat in hun belang gemanaged zou worden door de regering. Deze heeft sterke wetten geschreven en was deze stapsgewijs aan het implementeren. Maar veel is alleen nog een papieren werkelijkheid gebleven. Veel aandacht ging namelijk nog steeds uit naar de niet afgeronde onderhandelingen met Khartoum. Vooral de eigendom van enkele grensgebieden – met olie – en het transport van de olie waren heikele punten. De meeste olie wordt namelijk in Zuid-Soedan geproduceerd, maar de export pijpleidingen lopen via (noord) Soedan. Dit liep zo hoog op dat Zuid-Soedan zelfs de productie meer dan een jaar heeft stilgelegd tussen 2012-2013 en de twee landen ook nog slaags raakten in een van de olievelden. Daarnaast managede de regering de inkomsten uit de olie niet; corruptie was en is wijdverspreid. Nog

---

¹ Voor de kenners: het Franse Total heeft sinds de jaren '80 ook een olieconcessie in Zuid-Soedan maar is sinds midden jaren '80 onder *force majeure*.

² <http://www.paxforpeace.nl/stay-informed/news/unpaid-debt:-lundins-war-guilt-in-southern-sudan>

steeds was er voor de inwoners van de oliegebieden geen enkel voordeel te merken uit de grootste inkomstenbron van het land.

Na afronding van de onderhandelingen met Khartoum en de herstart van olieproductie begin 2013, leek er een betere periode voor het land aan te breken. Maar met de oude vijand 'uit de weg', kwam de oude onderlinge strijd van het zuiden naar de oppervlakte. Het zal u niet ontgaan zijn dat dit half december 2013 resulteerde in een hernieuwde burgeroorlog in Zuid-Soedan. Op het hoogste niveau is dit een machtsstrijd tussen de President, Kiir (een Dinka), en zijn voormalige Vicepresident Machar (een Nuer). Het dodental ligt boven de 10.000 en bijna een miljoen mensen zijn op de vlucht geslagen. Velen van hen zitten nu nog in slechte omstandigheden in kampen. En weer worden de gevechten met name gevoerd in de oliegebieden. Dit heeft twee redenen; dit is het gebied waar Machar een wat sterkere aanhang heeft, maar ook omdat het strategische gebieden zijn; wie de olievelden in handen heeft, bepaalt in grote mate de uitkomst van de oorlog.

Al sinds januari bemiddelt het oost-Afrikaanse IGAD tussen de strijdende partijen. Er zijn verschillende overeenkomsten gesloten, maar deze zijn steeds weer geschonden. Het is een enorm complex proces; de mediërende landen hebben zelf directe belangen in Zuid-Soedan – wat niet altijd ten positieve werkt. Daarnaast hebben de strijdende partijen niet per se hun troepen onder controle. Nu is het moment dat het regenseizoen overgaat in het droge seizoen; dit houdt in dat de wegen weer beter begaanbaar worden. De strijd kan dus ook wat 'makkelijker' gevoerd worden. Dit is een enorm risico. Als er voor december geen volledig akkoord is tussen de partijen, is de kans groot dat de oorlog weer escaleert.

Op dit moment kan ik alleen maar hopen dat er zo'n akkoord komt. En dat dit niet alleen op de korte termijn iets oplost, maar ook voor de langere termijn. Zodat de inwoners eindelijk de rijkdom kunnen ervaren van wat hun land (agricultuur) en aarde (mineralen) letterlijk te bieden hebben.

Kathelijne Schenkel,
PAX Programmaleider Zuid-Soedan

Kinderen in Melut County, Upper Nile State; het belangrijkste olie producerende gebied in Zuid-Soedan. April 2013.

Met een onderzoeksteam in Upper Nile, Zuid-Soedan.

Interview met inwonsters van Melut County over de verdeling van de olie inkomsten, april 2013.

Dorpje naast de het hoofdkwartier van een oliebedrijf in Melut County, 2011.